THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper of Western Canada.

אידישע ווארט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA

Subscription: $6.00 per year.
Est. 1910 Phones 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

די רעוויזיאניסטן

אויב די רעוויזיאניסטן האבן אויף זייער קאנפערענץ אין פראג קריטיקירט די ציוניסטישע לייטונג, זיינען זיי, בלי ספק, בארעכטיקט צו דעם. דאס איז די פריווילעגיע און דער פליכט פון יעדער אפאזיציע. — באזונדערס ווען די ציוניסטישע לייטונג איז טאקע באגאנגען פעלערן, וואס איר פארטרעטער, ה׳ בראדעצקי, ריידנדיק ביי דער קאנפערענץ, האט אליין צוגעגעבן.

די רעוויזיאניסטן זיינען ניט געפעלן די מעטאדן פון דער ציוניסטישער לייטונג, און עס איז זייער אומצווייפלבארע רעכט צו פראפאגאנדירן און צו קעמפן פאר די מעטאדן, וועלכע זיי רעכענען פאר בעסערע און ווירקזאמערע. אויב זייער צאל איז קליין און זיי האבן ניט די כחות ארויפצוצווינגען אויף דער ציוניסטישער ארגאניזאציע זייער שטאנדפונקט, איז דאס קיינעמס שולד ניט, אויסער אפשר זייער אייגענער: ס׳איז בלויז א סימן, אז זייערע ארגומענטן זיינען דערהויפט ניט איבערציינגנד פאר דער גרעסטער מערהייט ציוניסטן.

אן אפאזיציע בכלל איז א געזונטע דערשיינונג. אויב זי קאן ניט דורכפירן איר אייגענע ליניע, קאן זי באווירקן אבער אין א געוויסער מאס די ליניע וואס ווערט דורכגעפירט פון דער הערשנדיקער ריכטונג, — אויב אירע ארגומענטן זיינען נאר גענוג איבערציינגנד. ווען אן אפאזיציע גייט אין דעם ריכטיקן וועג, קאן זי האפן מיט דער צייט איבערצייגן די מערהייט און ווערן די הערשנדיקע ריכטונג.

פילט אבער אן אפאזיציע אז איר איינפלוס איז נישטיק, און פארלירט זי די האפענונג איבערצוצייגן די מערהייט, דאן קאן זי פרובירן אפרייסן זיך אינגאנצן פון דער קערפערשאפט און פרובירן איר מזל צו מאכן שבת פאר זיך אליין.

אין אזא פארצווייפלטער לאגע געפינען זיך אפנים די רעוויזיאניסטן, ווען זיי טראכטן וועגן אפרייסן זיך אינגאנצן פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, און אזוי ווערן פריי צו גיין מיט זייער אייגענעם וועג. זיי זיינען אפנים געקומען צו דער איבערצייגונג, אז זיי האבן מער קיין האפענונג ניט צו באאיינפלוסן די ציוניסטן, און זיי וואלטן שוין בעסער געוואלט פרובירן זייער מזל אין אן אייגענער "באלעבאטישקייט".

קיינער קאן ניט אפלייקענען זייער רעכט דאס צו טאן. אונזער איינדרוק איז אפילו, אז די ציוניסטישע ארגאניזאציע וואלט דעם "פארלוסט" ניט אזוי שטארק גענומען צום הארצן, ווייל ס׳איז ניטא פיל וואס צו פארלירן . . .

ס׳איז אבער צווייפלהאפט, אויב די רעוויזיאניסטן וועלן וואגן צו מאכן אזא שריט. ניין, זיי וועלן מסתמא ווייטער פארבלייבן אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, וואו זיי קאנען זיך כאטש לאזן הערן. גייען זיי ארויס, דאן זיינען זיי אין געפאר אינגאנצן פארגעסן צו ווערן, ניט געקוקט אויף דער גרויסער פעאיקייט פון זייערע פירער צו מאכן טומל.

אבער אזוי לאנג ווי די רעוויזיאניסטן געפינען זיך אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, מוזן זיי אונטערווארפן זיך אונטער א געוויסער ארגאניזאציאנס דיסציפלין. זיי קאנען ניט אויסנוצן די ציוניסטישע טריבונע פאר זייער פראפאגאנדע, און גלייכצייטיק אנפירן א זעלבסטשטענדיקע טעטיקייט אויסער דער ארגאניזאציע.

די אנטשלאסנהייט פון די רעוויזיאניסטן אנצופירן א זעלבסטשטענדיקע פאליטישע אקציע, סיי ביי די רעגירונגען און סיי ביי דער פעלקער־ליגע אין זשענעווע, איז שוין במילא אן אומזין, אזוי לאנג ווי זיי פארבלייבן אין די רייען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. די לעצטע וועט פשוט פארבאטן זיי דאס צו טאן, און אויב זיי וועלן ניט פאלגן, וועלן זיי מוזן אויסגעשלאסן ווערן פון דער ארגאניזאציע.

נאטירלאך, איז דער גאנצער פלאן פון זעלבסטשטענדיקער פאליטישער אקציע מצד די רעוויזיאניסטן אזא, וואס קאן קיינעם קיין גוטס ניט טאן. סיי ענגלאנד און סיי די פעלקער־ליגע האבן אנערקענט די אידישע אגענטור ווי די איינציקע קערפערשאפט, וואס איז בארעכטיקט צו פארטרעטן דאס אידישע פאלק אין דער ארץ־ישראל פראגע און ריידן אין זיין נאמען. ווער זשע וועט מחויב זיין צו נעמען אין אנבאטראכט די טענות פון די רעוויזיאניסטן, וואס פארטרעטן קיינעם ניט, אויסער זיך אליין, — דאס הייסט, א קליינע, אומבאדייטנדיקע גרופע אין דער ציוניסטישער באוועגונג?

אויב ס׳איז דער ציל פון די רעוויזיאניסטן בלויז צו מאכן טומל, צו לאזן הערן פון זיך, דאן קאנען זיי אנגיין מיט זייער פלאן אנצופירן זעלבסטשטענדיקע פאליטישע אקציע. אויב אבער זיי זיינען אויסן צו טאן קאנסטרוקטיווע ארבעט פאר׳ן ציוניזם, לויט זייערע שוואכע כחות, דאן וועלן זיי מוזן באנוגענען זיך מיט זייער באשיידענער ראל פון א קליינער אפאזיציע אין די רייען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע, און פרובירן אויסאיבן זייער איינפלוס איבער איר.

דער רומעניש־ענגלישער אפמאך

די בראטיאנוס, אין דער לאנגער עפאכע פון זייער הערשאפט אין רומעניע, האבן אנגעפירט א שטרייננג "נאציאנאלע" עקאנאמישע פאליטיק אין לאנד. זיי האבן געשטרעבט צוריקצוהאלטן דעם צופלוס פון אויסלענדישן קאפיטאל און די אנטוויקלונג פון אידישן מסחר, כדי צו באפעסטיקן אין לאנד דעם איינפלוס פון ריין־רומענישן קאפיטאל, — דאס הייסט, דעם קאפיטאל פון די בראטיאנוס און זייערע מקורבים.

די פויערים רעוואלוציע, וואס האט זיך פארענדיקט מיט׳ן אויפשטייג פון מאניוס רעגירונג, האט געדארפט מאכן א סוף צו דער דאזיקער פאליטיק, וואס האט געשטערט אין דער אנטוויקלונג פון לאנד, און אזוי אונטערגראבן די פאליטישע מאכט פון די בראטיאנוס ברעכנדיק זייער עקאנאמישע מאנאפאל. די מאניו רעגירונג האט געדארפט, מיט איין ווארט, עפענען דאס לאנד פאר אויסלענדישן קאפיטאל און געבן די אידן א געלעגנהייט צו העלפן אין דער אנטוויקלונג פון מסחר און אינדוסטריע.

אבער ביז איצט האט נאך מאניו ניט געוואגט צו ברעכן די רומענישע אנטיסעמיטישע טראדיציע, אויב ער האט עס אפילו געוואלט. און דער אויסלענדישער קאפיטאל האט זיך אויך קאנטיק ניט געאיילט צו קומען אין א לאנד וואו מען מאכט פאגראמען און וואו די רעגירונג איז ניט באזונדערס א פעסטע.

ערשט איצט איז דער רומענישער רעגירונג געלונגען צו שליסן אן אפמאך מיט ענגלאנד, וואס גיט דעם בריטישן קאפיטאל פאקטיש א פרייען צוטריט צו רומעניע, און דעם בריטישן מסחר אויסשליסלאכע רעכט אויפ׳ן רומענישן מארק.

בריטישער קאפיטאל און בריטישער האנדל וועלן זיך זיכער גערן אנכאפן אין די גרויסע געלעגנהייטן וואס עפענען זיך פאר זיי אין רומעניע, א לאנד מיט רייכע רעזורסן. זיי וועלן אבער פארט מוזן האנדלען זייער פארזיכטיק, אזוי לאנג ווי דער האנדלס פעאיקסטער טייל פון דער באפעלקערונג די אידן, וועלן ליידן פון רדיפות.

דער איצטיקער קאמף פון דער רומענישער רעגירונג קעגן דעם אנטיסעמיטיזם איז אפשר אן אנזאג אויף א נייעם קורס אין דער רומענישער פאליטיק בנוגע אידן, — א פועל־יוצא פונ׳ם אפמאך מיט ענגלאנד. הלואי זאלן מיר דאס מאל ניט אפנארן זיך!

מארק אנטאקאלסקי

(צו זיין 25טן יארצייט)

(ספעציעל פאר "דאס אידישע ווארט")

פון ש. ערנסט

פאראן קינסטלער וואס האבן געשאפן עפאכן, די געשיכטע פארשווייגט זיי, לכל הפחות, דערציילט זי ווייניק וועגן זיי.

די נשמות פון די דאזיקע קינסטלער שוועבן סודות׳דיק, און ווערן ערשט אנטפלעקט אין א שפעטערדיקער תקופה.

צו די דאזיקע געהערט מ א ר ק א נ ט א ק א ל ס ק י, וועמעס נאמען מען דערמאנט שטענדיק בנשימה אחת מיט די נעמען פון די איבעריקע אידישע קינסטלער: איזראעלס, לעוויטאן און אנד.

אין אנטאקאלסקי׳ס לעבן שפיגלט זיך אפ אויף א וואונדערלאכן אופן דער מערקווירדיקער וועג פון איינעם פון די אינטערעסאנטסטע אידישע קינסטלער פאר דער לעצטער תקופה. אליין געבארן אין "ירושלים דליטא", אין ווילנע, וואו מאכען בילדער איז געווען פון די גרעסטע חטאים, אנטוויקלט ער זיך ביז צו זיין א וועלט־בארימטקייט.

ווי א טאלאנט איז בכוח דורכצוברעכן און זיך באפרייען פון באשטימטע גרעניצן קאן מען זעען פון זיין ביאגראפיע:

געבארן אין ווילנע אין יאר ת״ר ביי ארימע עלטערן, וואס האלטן א וויינשיינק, זוכט שוין דער אינגל נאך פון קינדהווייז אן צו מאלן "טשאטשקעס", פאר וועלכע ער כאפט אריין קלעפ פונ׳ם פאטער, וועלכער קאן נישט צוקוקן ווי א אינגל פארברייננגט די צייט מיט נארנישט. זעענדיק, אז ער האט ניט קיין קאפ צום לערנען, גיט דער פאטער אפ צו א וועבער. ער זאל זיך כאטש אויסלערנען א מלאכה. אבער די ארבעט פאראינטערעסירט אים ניט, און עס דויערט ניט לאנג און דער וועבער שיקט אים אהיים צוריק צום פאטער.

דער פאטער, ניט האבנדיק קיין אנדער אויסוועג, שיקט אים ניט ווילנדיק אין ראבינער סעמינאר, וועלכער האט געדינט אין יענע יארן אלס בריק צווישן חדר און אוניווערסיטעט. אבער אויך דא ווייזט זיך אנטאקאלסקי ארויס פאר א "לא יצלח", ווי דער פאטער האט אים גערופן. די טרוקענע למודים באפרידיקן ניט זיין דארשטיקע נשמה, און ענדלאך טרעט ער אריין אין א מאסטערסקאיע, וואו ס׳ווערן אויסגעארבעט הייליקע קריסטלאכע סקולפטור־ארבעטן. ס׳האט זיך ווירקלאך געפאדערט גענוג העזה און ווילנס־קראפט זיך צו באשעפטיקן בפומבי(?), אין יענער צייט, אין די 50קער יארן פון פארגאנגענעם יארהונדערט, מיט אויסארבעטן סקולפטורן פון הייליקע קריסטן! אנטאקאלסקי האט אבער פארמאגט אזא גרויסן שאפונג־דראנג און אזא פיבערישן רצון צו קונסט, אז ער האט גובר געווען די דאזיקע מניעה און פלעגט אינטענסיוו אן אויפהער ארבעטן די דאזיקע סקולפטורן, מיט וועלכע ער האט זיך שפעטער דערווארבן אזא גרויסן נאמען.

זיינע ערשטע ארבעטן האט ער׳ אנטאקאלסקי ארויסגעגעבן אין א צייט, ווען אין רוסלאנד האט נאך געהערשט די טראדיציאנאלע אנגענומענע סקולפטור. אנטאקאלסקי איז אבער ניט געשוואומען מיט דער צייט, ניט גענומען זיינע טעמען פונ׳ם לעבן פון דעם "העכערן קלאס", נאר דווקא געשאפן אפילו פון א "אידישן שניידער", וועלכער איז ביז אים געווען אומבאקאנט פאר דער קונסט.

אין זיינע סקולפטורן פארנעמט א באזונדערן פלאץ דער קערפער און די באוועגונגען, דאן ווען זיי דריקן אויס עפעס א רעיון, א געדאנק. אין דערין איז אנטאקאלסקי געבליבן א איד פון אידנלאנד, הגם ער פיגורירט נאך אלס רוסישער סקולפטור. מער ווי ביי אנדערע איז קאנטיק אין אזעלכע סקולפטורן, אז זיי זיינען ארויסגעוואקסן ארויס פון א קינד פון אן אייגנטימלאכן פאלק, און זיינען ענג דורכגעוועבט מיט דער נשמה פון דעם דאזיקן פאלק, וואס זוכט אין אלע שאפונגען זיך ארויפלאזן אין דער טיפעניש און דערגרונטעווען זיך ביז׳ן תהום.

אנטאקאלסקי׳ס סקולפטורן זיינען באהויכט מיט א מעכטיקן דראנג נאך דעם איבערנאטירלאכן, וואס מישט זיך אריין אינ׳ם מענשנס לעבן. אין זיין קריסטוס־פיגור זאמלט זיך דאס איבערנאטירלאכע ארום דער געשטאלט פון ישוע הנוצרי, וואס האט אזוי באאיינפלוסט די קונסט פון מיטלאלטער נאך איידעלער ווי די קריסטוס־פיגור און די שפינאזא פיגור, דער אמסטערדאמער ברילאנטן־שלייפער, דער קליינער קריינקלאכער איז מיט דעם בלאסן פנים, וואס איז שטענדיק אויף דער יאגד נאכ׳ן אייביקן אמת, איז געשילדערט אין דער פיגור זייער דעליקאט און מייסטערהאפט.

צווישן די געציילטע איבעריקע ארבעטן זיינע, איבער וועלכע מ׳קאן ניט פארבייגיין גלייכגילטיק, איז צו דערמאנען די פיגורן "דער שטארבנדער סאקראטעס" אין וועלכן ס׳ווערט געשילדערט די גסיסה פונ׳ם גרויסן פילאזאף, וועלכער האט געפריידיקט זיין לערע נאר פאר אויסערוועלטע, פאר אריסטאקראטן אין גייסט, און דער "מורא׳דיקער איוואן", וועלכער דינט אלס מאנומענט פאר דעם גרויסן רוסישן אכזר.

א פערטל יארהונדערט איז שוין אריבער זינט זיין טויט. אין דער דאזיקער קורצער צייט זיינען שוין אונז צוגעקומען א סך קינסטלער, וועלכע זיינען אונז נענטער ווי אנטאקאלסקי, וועלכער האט מיט זיין נשמה כמעט אינגאנצן געהערט דעם רוסישן פאלק, וועמען ער האט באשאנקען מיט דעם קאסטבארן פון אלע אוצרות — מיט דער קונסט. אבער די ליכטיקייט, וואס איז פארשפרייט איבער אנטאקאלסקי׳ס בילדער קאן ניט פארגיין. ער איז אונז נאך אלץ טייער, ווייל מיר באטראכטן אים אלס קינד פון אונזער פאלק, אלס א ווילנער איד, וואס האט

דער ערשטער געוואגט צו ברעכן דעם לאו פון "ולא תעשה לך כל פסל" און וואס האט אלס געטא־איד דערגרייכט דורך זיין קינסטלערישע ערלאכקייט און אויפריכטיקייט די העכסטע מדרגה, וואס א קינסטלער קאן דערגרייכן.

זיינען אלע אייראפייאישע הערשער פארמישט מיט אידישע בלוט?

(ספעצ. פאר ד. א. וו. דורך "איטא")

פון מ. א. טענענבלאט

דער פרעזידענט פון דער טשעכאסלאוואקישער רעפובליק, פראפעסאר מאסאריק, האט דערלאנגט א שרעקלאכן קלאפ דעם ראסן אנטיסעמיטיזם. זיין צופעליקע עראינערונג אין א היסטארישן עפיזאד פון העכער 50 יאר צוריק, אז דאס עסטרייכישע קייזער־הויז האט אויסגעקויפט אויף אייביק א גאנצע אויפלאגע פון מייערס דייטשן וועלט לעקסיקאן (נעבן דער "ענציקלאפעדיא בריטאניקא" דער גרעסטער הערשנדער וועלט־לעקסיקאן) וועגן א אידישן פסול ביי די האבסבורגער — האט געווירקט ווי א באמבע ניט בלויז צווישן היסטאריקער, נאר אויך אין דער גרויסער פאליטישער וועלט.

נאכגייענדיק מאסאריק׳ס יונגע ערינערונג האט מען טאקע געפונען אין וויז און אין איינצעלנע גאליציאנער שטעט, אז ביי עטלאכע גאר אלטע פאמיליעס זיינען נאך פאראן ווייניקע עקזעמפלארן פון יענער אויפלאגע און עס שטייט דארט בפירוש אין גרויסן קאפיטל "האבסבורג", אז הויף ביאגראפן פון 11טן און 12טן יארהונדערט האבן דערפירט דעם יחוס בריון פון האבסבורגער ביז צום רוימישן אריסטאקראטן הויז פיערלעאני. דערויף שטעלט פעסט דער היסטאריקער פון מייערס לעקסיקאן, אז די פאמיליע פיערלעאני, וועלכע האט ארויסגעבראכט פון זיך אויך פויבסטן און רעגירנדע פירשטן, איז אן שום ספק פון אידישער אפשטאמונג. גרויסע וועלט בלעטער האבן אויפגעכאפט די דאזיקע אנטדעקונג. נאכדעם ווי דער ווינער "איטא" פארלשטייער האט אליין געזען אזא עקזעמפלאר פון יענער פארשוואונדענער לעקסיקאן אויפלאגע און עס איז דערפון געווארן א בהלה אין אלע מאנארכיסטישע קרייזן פון דער גאנצער וועלט. א באזונדערע מהומה איז אויסגעבראכן ביי די ראסענשיצלער און האקענקרייצלער פון צענטראל אייראפע. זייער גאנצער פאליטישער בנין פון כלומרשט וויסנשאפטלאך פונדאמענטירטער ראסן־טעאריע מוז פאנאנדערפאלן, אויב אפילו אזא אוראלטע קאטוילישע פירשטן פאמיליע ווי די האבסבורגער איז פארמישט מיט אידיש בלוט און שטאמט פון א גע׳שמד׳טער אידישער משפחה, וועלכע האט נאך פילע יארן שפעטער געמאכט שידוכים און חתונות ניט מיט ריינע קריסטן, נאר טאקע מיט אן אנדער אריסטאקראטישער אידישער משומדים־משפחה אין רוים.

אבער די האבסבורגער אליין האט די פלוצימדיקע עפנטלאכע דיסקוסיע איבער זייער אידישן שלשלת־היוחסין געטראפן ווי א בליץ פון הימל. גראד איצט, ווען ס׳זיינען פאראן געוויסע האפענונגען און פרואוון ווידער אהויפצוזעצן א האבסבורגער אויפ׳ן טראן — איז א אידישער יחוס בריון גאר א קליינע רעקאמענדאציע. גראד אין דעם לאנד אדער אנדערע לענדער, וואס קומען אין באטראכט פאר עווענטועלער רעסטאווירירונג פון דער האבסבורגער מאנארכיע איז דער אנטיסעמיטיזם נאך אלץ שטארקער ווי דער קריסטלאכער גלויבן פון נעקסטן ליבע און פילע פאליטישע קעגנער — ערלאכע און באצאלטע — פון די האבסבורגער דארפן ניט האבן קיין בעסערן לאזונג ווי דעם, אז די אידישע אפשטאמונג פון די האבסבורגער איז באוויזן היסטאריש דורך פארצייטיקע אייגענע האבסבורגער ביאגראפן. מ׳ענטפערט דארויף די טענה, אז פראפעסאר מאסאריק האט מיט זיין אנטדעקונג ניט געמיינט אזוי אויפריכטיק דינען דער וויסנשאפט און באקעמפן דעם אנטי־הומאניטארישן ראסן־אנטיסעמיטיזם, נאר בעיקר דיסקרעדיטירן די האבסבורגער, ווייל זיי זיינען א סכנה פאר דעם קיום פון טשעכאסלאוואקיע. אבער אפילו נאך אזעלכע טענות קאנען ניט אפשוואכן דעם שווערן איינדרוק פון א פאקט, אז דאס שטייט דאך שווארץ אויף ווייס אין אינטערנאציאנאל בארימטען לעקסיקאן און אז די קייזערלאכע דינאסטיע פון עסטרייך־אונגארן האט בשעתו געלאזט זיך קאסטן א מטמון געלט און אומגעהייערע דיפלאמאטישע ארבעט כדי אויסקויפן און פארניכטן די גאנצע אויפלאגע צוזאמען מיט דעם רעזערווירטן דרוק און מיט אלע שייכות׳דיקע מאנוסקריפטן און דאקומענטן צוזאמען.

איז אצינד אויפגעטראטן א בארימטער האבסבורגער ביאגראף ראטעוועז די סיטואציע און צו צעשטערן די לעגענדע פון האבסבורגס אידישער אפשטאמונג. דאס איז גראף ארטור פאלצער־הארדיט אליין, דער אדיוטאנט פון קייזער קארל און מחבר פון א אינטערנאציאנאל באקאנטן ווערק איבער׳ן לעבן און ווירקן פון לעצטן האבסבורגער אויפ׳ן עסטרייכיש־אונגארישן טראן. גראף פאלצער הארדיט איז ניט קיין אנטיסעמיט, אדרבא, ער מאכט חוזק פון דער ראסן־טעאריע בכלל און פון ראסן אנטיסעמיטיזם בפרט. ער האט דאס אצינד פארעפנטלאכט א גרויסן וויסנשאפטלאכן ארטיקל, וועלכער לייקנט אפ די אידישע אפשטאמונג פון די האבסבורגער אויפ׳ן באזיס פון דער פיערלעאני פאמיליע. די גאנצע מעשה נעמט זיך דערפון, וואס די פארצייטיקע ביאגראפן האבן לויט דער דאמאלדיקער מאדע פאר יעדן פרייז געזוכט צוטשעפען דעם יחוס פון די פירנדיקע הערשנדע פירשטן צו אלטער רוימישער אריסטאקראטיע, בפרט צו דער סביבה פון די פויפסטן און זייערע רעגירונגען. דער מנהג איז פארצייטנס פראקטיצירט געווארן ניט בלויז ביי די האבסבורגער, נאר אויך לגבי אנדערע הערשנדע פירשטלאכע דינאסטיעס, הגם מ׳האט דערביי זיך ניט געקאנט שטיצן אפילו אויף א סימן פון היסטארישע אסמכתות. דאס האט פארגרעסערט דעם יחוס און שטארק געהויבן דעם שם פון אזעלכע הערשער. האבן דערמאלט איינצעלנע היסטאריקער און ביאגראפן געפרובירט אנטאן כבוד עטלאכע פירשטן געשלעכטן, צוטשעפנדיק זיי דעם גרויסן יחוס אזש פון די פיערלעאנים. ערשט די שפעטער אנטוויקלטע וויסנשאפט פון געשיכטע און ביאגראפיע האט באוויזן, אז אין דאזיקן "שלשלת־היוחסין" פעלט דער רעגירנדער "סדר הדורות" און דער גאנצער יחוס בנין איז אן א פונדאמענט. דארום האט מען שפעטער אויך ביי די האבסבורגער אוועקגעלאזן אלע השערות פון ניט באוויזענעם יחוס.

אבער מניה וביה זאגט גראף פאלצער הארדיט, אז אלע עלטסטע רעגירנדע און הערשנדע געשלעכטער און פירשטנטומס זיינען אויך בנוגע שטאם־בלוט ניט ראסן ריין. ער איז אויף דעם יסוד פון זיין היסטאריש ביאגראפישע קענטענישן זיכער, אז אין ווייבלאכער דעסצענדענץ (ווייבלאכע אפשטאמונגסליניע) רינט אידיש בלוט אין די אדערן פון אלע דייטשע פירשטען און פון גאנצן הערשנדן הויכן אדעל סיי אין דער אלטער און סיי אין דער נייער צייט. אין צוזאמענהאנג מיט דער פעסטשטעלונג איז גראף פאלצער מודה, אז די פאמיליע פיערלעאני האט (אויך בלויז אין ווייבלאכער דעסצענדענץ) א היבשן חלק אין דער דאזיקער אלגעמיינער אידישער בלוט אויסמישונג צו אלע דייטשע פירשטנטימער. אפילו די האהענשטויפן — זאגט ער — וואלטן אויך ניט געווען געקאנט נאכווייזן זייער ראסן־ריינקייט פון אידישן בלוט, ווייל זיי האבן יא געהאט נעענטערע קורבות מיט דער פאמיליע פיערלעאני. און כדי צו געבן די ראסן אנטיסעמיטן דעם הילכעדיקסטן פאטש אין פנים, זאגט גראף פאלצער צום ערשטן מאל ארויס קלאר און דייטלאך, אז אפילו קייזער פריעדריך בארבאראסא, דער אפגאט פון די דייטשע אנטיסעמיטישע נאציאנאליסטן און ראסענשיצלער האט אויך געהאט היבשע עטלאכע טראפן אידיש בלוט אין זיינע אדערן, הגם ער איז אליין געווען א שונא ישראל. אבער ווען ער זאל היינט קאנען הערן די מאדערנע פאדערונג פון נארדישער אדער אירישער ראסנריינקייט, וואלט ער זיך נעבאך געמוזט מטריח זיין נאכ׳ן טויט און איבערדרייען זיך אין קבר מער ווי איינמאל . . .

דערביי דערמאנט גראף פאלצער, אז דאס קורבות גייט ניט אליין מיט די פיערלעאנישע טעכטער, נאר אויך מיט דער ווייבלאכער ליניע פון א צווייטן רוימישן הויז פון געאדלטע אידישע משומדים. דורכ׳ן מחותנ׳שאפט פון די דייטשע פירשטען מיט אלע, רעגירנדע דינאסטיעס אין אייראפע וועט אויסקומען, אז ביי יעדערן פון זיי רינען שווערע טראפנס אידיש בלוט און ס׳איז פאר אלעמען בעסער ניט צו ריידן פון ראסנריינקייט.

מיין ווייב

(דערציילונג פון איצטיקן רוסישן לעבן)

פון איגנאץ לאמאקין

איך האב זיך געהאט עפעס צעווערטעלט מיט מיין ווייב, ווייל זי האט פארברענט דאס עסן, דורכט זיך איך האב זי אנגערופן "שלימ־מזל׳ניצע" און אפשר אויך "בהמה". איך קאן מיך שוין איצט ניט דערמאנען גענוי — סוף־כל־סוף האט דאך א מאן, וואס שפייזט זיין פאמיליע אמאל דאס רעכט צו זיין אביסל אויפגערעגט — איז זי אבער געווארן אנגעצונדן.

היינטיקע צייטן, זאגט זי, טאר שוין אזעלכעס ניט פאסירן. בין איך געווארן נאך מער אין כעס:

— וואס הייסט עס "היינטיקע צייטן?" א פרוי איז פון שטענדיק געשטאנען און שטייט היינט אויך נידריקער פון מאן.

איך ווייס אליין ניט, פארוואס איך האב דאס איר געזאגט, יעדנפאלס איז דאס איר ניט געפעלן געווארן.

— ווארט־זשע, — האט זי מיך געסטראשעט.

— איך ווארט, נשמה מיינע! — האב איך געענטפערט און אוועק צו דער ארבעט.

אז איך בין צוריקגעקומען אהיים, ניט קיין בעט, ניט קיין ווייב, — איך קאנט זיך פארשטעלן ווי איך, א הונגעריקער מענש, האב זיך געפילט. איך האב זיך פשוט געשאלטן מיט ווילדע קללות. א האלבע שעה האב איך געזוכט געפויקט אויפ׳ן ליידיקן טיש און צום סוף האב איך צעשמעטערט די טאסע, וואס איך האב געשענקט צום געבורטסטאג.

ענדלאך איז זי אנגעקומען מיט רויטע בעקעלאך פון פראסט.

— וואס האסטו זיך אזוי געיאגט? — זאג איך, — האסט נאך געקאנט אביסעלע שפאצירן.

— איך וועל נאך טאקע גיין שפאצירן אין אוונט, — ענטפערט זי.

— ווא־ס? — און דאס טעצעלע צו דער טאסע פליט אויך א צעשמעטערט.

— איך מוז ארבעטן אכט שעה, און צו...

— איך בעט ניט מאכן קיין גוואלדן, — זאגט זי, — איך זיין שוין ניט מיין מאן.

און רואיק, ווי קיינמאל גארנישט, דערלאנגט זי מיר, א געריכטלאכע באשטעטיקונג, אז מיר זיינען געשיידט.

— איך בין נאר געקומען צונעמען מיין קויש און מיינע זאכן, — מאכט זי. — איך האב זיך אריינגעצויגן אין דערבייאיקן צימער.

האב איך גענומען און געטאן וואס דאס רוב מענער טוען אין אזא לאגע — איך בין אוועק און זיך אנגע׳שיכור׳ט.

דערנאך גיי איך צוריק, גלייך אין איר צימער אריין.

— ווען וועט שוין סוף־כל־סוף פארטיק ווערן דער מיטאג? — גיב איך א געשריי.

— די מינוט זאלט איר זיך אפטראגן פון דאנען! — זאגט זי.

ליינג איך ניט קיין אכט און שריי ווייטער, זי זאל מיר מיטאג געבן.

איך בין געווען זיכער, אז איך רעד רואיק, אזוי רואיק, ווי עס קאן נאר רעדן א מאן, וואס לעבט צען יאר מיט זיין פרוי אין איין צימער, און דאך האט זי מיליציע, דעם הויז פארוואלטער, די מיליציע, דעם הויז וועכטער און איידער איך קוק מיך ארום, זיץ איך שוין אין ארעסט.

וואס וואלט איר געזאגט ווען אייער אייגענע פרוי, וואלט אייך געהייסן ארעסטירן? איר וואלט אודאי אויך ניט געבליבן רואיק.

בקיצור, איך האב איר אביסל צעריסן די בלוזקע און דער מיליציאנער האט געכאפט א זעץ אין זייט. איך האב געשריען, אז קיין מאכט האט נישט דאס רעכט זיך אריינצומישן אין אונזער פאמיליען לעבן, אבער עס האט געהאלפן ווי א טויטן באנקעס.

מען האט מיך אריינגע׳ישבה׳ט אויף א גאנצן חודש; צוויי וואכן האב איך געבושוועט פאר פארדרוס, ארומגעלאפן אין מיין צימער הין און צוריק ווי א פארוואונדעטע חיה, סוף־כל־סוף בין איך מיר געווארן, האב איך זיך איינגעשטילט. און אומגעריכט בין איך אליין געקומען צום באשלוס, אז איך האב אפשר טאקע באנוצט אביסל באליידיגנדע ווערטער קעגן מיין פרוי — איז זי דאך סוף־כל־סוף ניט ערגער ווי אלע אנדערע פרויען. טראכט איך מיר, — נאך אפשר אביסעלע — און נאך אלעמען האב איך זי דאך פארט ליב! "דאס אלץ האב איך באשלאסן איר צו זאגן, ווי נאר איך וועל ארויס פון תפיסה.

אבער אנשטאט דעם האב איך א זאג געטאן צו איר:

— קאטיא, הער שוין אויף מיט דיינע שטוסעריען, דו האסט מיך באליידיקט, אפילו זייער שטארק באליידיקט, אבער איך בין דיר מוחל, דו קאנסט צוריק זיך אריבערציען אין מיין צימער.

— איך האב שוין הונדערט מאל געזאגט, אז איך זייט שוין ניט מיין מאן? צען יאר האבן מיר געלעבט צוזאמען און אט איצט שוין, אוים!

— דו קאנסט דאך בייזאכט גארניט איינשלאפן איינע אליין, און עסט זיך א גאנצע נאכט ווארפן פון איין זייט אויף דער אנדערער.

— איך שלאף איין זייער גוט, — זאגט זי, — איך בין שוין געוואוינט דערצו.

— מילא פארפאלן, אליין זאל זיין אליין, כאפט דיך דער טייוול . . .

איך האב אבער געוואוסט, אז טיף אין הארצן האט זי מיך פארט ליב.

איינמאל אין אוונט הער איך פון איר צימער א מאנבילישע שטימע, מען לאכט און מען טרינקט טיי.

— וואס איז דאס? — טראכט איך און קלאפ אן אין איר טיר.

— איך האב ניט קיין צייט, — זאגט זי, — איך בין פארנומען!

וואס וואלט איר געזאגט דערצו, ווען אייער פרוי זאל אייך אזוי ענטפערן? נעם איך און קלאפ אן נאך שטארקער, קומט זי ארויס אויסער זיך פאר כעס.

— איך פארלאנג צו מאכן א סוף מיט די דאזיקע קאוואלערישע וויזיטן! — גיב איך א געשריי.

— און איך בעט אייך, איר זאלט זיך מער ניט טשעפען צו קיין פרעמדער פרוי, סיידן איר ווילט נאך אמאל זיצן אין טורמע — און האקט מיר צו די טיר פאר דער נאז.

— א פרעמדע פרוי!

אבער פארט האט זי מיך ליב! איך קאן זי דאך שוין צען יאר! דאס איז ניט מער ווי ווייבערשע עקשנות!

איך, ווייטער, בין צו אפנהערציק, ווייל איך מיך מער באהערשן און מאכן דעם אנשטעל כלומרשט, אז זי איז גערעכט — ווייל העפלאכקייט געפעלט שטארק די פרויען, און צומארגנס זאג איך צו איר:

— קאטערינא פעטראוונא, דערלויבט מיר נאך אמאל אייך אביסל צו באזוכן. עס איז אזוי אומעטיק צו לעבן איינער אליין! אפשר וואלטן מיר עפעס געלייענט צוזאמען?

מיט צען יאר צוריק זיינען איר אזעלכע ווערטער שטארק געפעלן, דאס מאל ניט, זי זאגט א גענוג געטאן:

— פון מיינעטוועגן, אויב נאר איר וועט זיך אויפפירן אנשטענדיק.

דעם אמת געזאגט, וואלט איך איר בעסער ביי די האר געריסן און גוט אנגעקלאפט די ביינער — נאר אנשטאט דעם בין איך אוועק געקומען צו איר און דעקלאמירט פאר איר לידער ווי א אידיאט. געפעלט איר אבער דאס אויך ניט.

— דאס זיינען אלטמארישע לידער און די ליבע אין זיי איז א נארישע! גייט בעסער שלאפן!

אבער נאטירלאך, ווען עס קומט דער דאזיקער חמור, אט דער זימקאוו און האקט איר א קאפ וועגן דער נוצלאכקייט פון די קאאפעראטיוון, שמייכלט זי צו אים אזוי זיס:

— אך, ווי אינטערעסאנט, קומט אפטער אהער.

און איך מוז דאס צוזען, — ווייל א געמיין שטיקל שיידונג פאפיר גיט איר רעכט דארויף. דאס איז דאך בפירוש א פעלער אין די נייע געזעצן.

— קאטיא, זאג איך, אזוי קאן עס ווייטער ניט גיין!

— פארוואס עפעס ניט? דו הויבסט אן צו ווערן אן אינטערעסאנטער מענש, א שאד נאר וואס איך האב מיך שוין ניט מיט צען יאר צוריק געלאזט שיידן פון דיר.

— קאטיא, איך בין אזוי איינזאם, איך . . . איך ווייס שוין ניט, וואס איך האב איר אלץ געזאגט, דוכט זיך, אז אז ערך דאס זעלבע, ווי מיט צען יאר צוריק, יערנפאלס בין איך געקומען צום זעלבן רעזולטאט.

— אפשר וועלן מיר צוזאמען גיין אויף דעם דערנער וועג פון לעבן?

ערשט זי איז געווארן ערנסט, זאגט וואס איר ווילט, — אבער חתונה האבן איז דאך א גאר א וויכטיקער ענין!

— גוט — האט זי געזאגט, — איך בין מסכים, נאר איך פארלאנג, אז אלס אייער פרוי זאל איך האבן די זעלבע באהאנדלונג פונקט ווי א פרעמדע!

און איצט, דער טייוול זאל עס נעמען, איצט לעב איך מיט איר ווי מיט א פרעמדער פרוי, וואס מוז אנקלאפן אין איר טיר, ווען זי האט געסט, און איך הויב זיך שוין אן צוגעוואוינען צו דעם פאקט אז א ווייב לויט דעם אלטן שטייגער איז — א שטות.

לצנות

די וועלט זאגט: "בעסער מיט א קלוגן צו פארשפילן איידער מיט א נאר צו געווינען".

אן עקרה זאגט: "צי מיט א קלוגן, צי מיט א נאר, אבי צו געווינען". . .

* * *

די וועלט זאגט: "דאס לעצטע העמד אוועקצוגעבן, נאר א גביר צו ווערן".

דער וואוכער זאגט: "דאס לעצטע העמד אוועקצונעמען, נאר אבי א גביר צו ווערן".

* * *

א פערד — מוז האבן א שפאן.
א מיידל — מוז האבן נדן.
א מטבע — מוז האבן א קלונג.
א אידענע — א לאנגע צונג . . .

רעגיסטראציע פון תלמידים

אין דער

אידישער פאלקס־שול

(בית ספר עממי)

פאר אלע אפטיילונגען

פאנגט זיך אן

פרייטאג דעם 15־טן אויגוסט

אין דער שול־היים

285 סט. דזשאנס עוועניו

רעגיסטראציע יעדן טאג אויסער שבת

פון 10 ביז 12 אינדערפרי און פון 5 ביז 7.30 נ. מ.

אידישע פאלקס־שול געזעלשאפט